

Kądziela, Łukasz

„Akta Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu. T. 1”, Paryż 1991 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 83/4, 786-787

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Wedle zamierzeń wydawców — *expressis verbis* akcentuje to przedmowa (s. 5—6) — „Archiw” ma nawiązać do najlepszych tradycji rosyjskiej periodyki przedrewolucyjnej: „Archiwa istoriko-juridycznych swiedienij” oraz „Russkogo archiwa”. Widoczna zbieżność tytułów urasta więc do rangi naukowego manifestu.

Pod względem tematycznym czasopismo jest ukierunkowane przede wszystkim na historię Rosji w dobie feudalizmu; poczesne miejsce wśród zamierzeń wydawców zajmuje publikacja źródeł. Godzi się również odnotować, iż na bazie omawianego periodyku realizowana jest wartościowa seria wydawnictw źródłowych, która zaowocowała już dwoma interesującymi pozycjami: „Grieczesko-russkije swjazi sieriediny XVI — naczała XVIII ww. Grieczeskije dokumenty moskowskich chraniliszcz”, sost. B. L. Fonkicz, M. 1991 (również w wersji anglojęzycznej) oraz: „Sawwin Storożewskij monastyr’ w dokumentach XVI wieku (Iz sobranij CGADA)”, M. 1992.

Recenzowany zeszyt zawiera dwie interesujące rozprawy. Rozważania A. A. i Je. W. Bielakowów skoncentrowane są na problemach dyskusji eschatologicznej, toczonej u schyłku XV w. między hierarchią kościelną a przedstawicielami herezji judaizantycznej (s. 7—31), zaś obszerna rozprawa A. Pliguzowa stanowi podsumowanie jego dotychczasowych studiów nad spuścizną dokumentacyjną procesu Maksyma Greka (s. 32—85).

Dział źródłowy reprezentują publikacje A. Ju. Karpowa, „Słowo na obnowlenie Diesiatinnoj cierkwi” (s. 86—111) i S. N. Kistierewa, „Dokumenty czastnogo archiwa służących ludiej pierwoj połowiny XVII wieku” (s. 112—121; nowe źródła do dziejów rodu Tuczkwów).

Z bogatej rubryki miscellaneów na szczególną uwagę zasługują dwie pozycje: bogato udokumentowany tekst B. N. Fłorii, poświęcony początkom malarstwa portretowego w Rosji (s. 133—141), oraz uwagi polemiczne W. D. Nazarowa, egzemplifikujące żywotność genealogicznych mitów we współczesnej historiografii (s. 149—156).

Periodyk zawiera również dział recenzji i informacji naukowej.

Reasumując, uważamy, iż walory zaprezentowane przez I zeszyt „Archiwa” pozwalają dobrze rokować temu przedsięwzięciu wydawniczemu. Pozostaje mieć nadzieję, iż jesteśmy świadkami narodzin wartościowego czasopisma rusycystycznego.

H.G.

„Akta Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu”, t. I. Nakładem Biblioteki Polskiej, Paryż 1991, s. 306.

Po 112 latach od zaniechania edycji „Rocznika Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu” środowisko związane z Biblioteką Polską na Wyspie Św. Ludwika podjęło ponownie, pod nieco zmienioną nazwą, tę inicjatywę. Jak każdy powrót do dobrych tradycji, zdarzenie to trzeba powitać z radością tym większą, że tom prezentuje się interesująco, w niczym nie odbiegając od poziomu nakreślonego przez poprzedników, a pod względem poprawności edytorskiej przewyższając dziewiętnastowieczne standardy. Niezmienna jest też preferencja dla Wielkiej Emigracji i mickiewiczianów, co w publikacji tych właśnie instytucji wydaje się wszakże zupełnie zrozumiałe.

Tom otwiera artykuł Krzysztofa Kopczyńskiego omawiający drogi, którymi na teren zaboru rosyjskiego przedostawały się pierwsze wydania dzieł Adama Mickiewicza. Artykuł, sytuujący się na pograniczu różnych dyscyplin naukowych (historii, polonistyki, bibliotekoznawstwa), oparty został m.in. na nie wykorzystywanych dotąd źródłach rękopiśmiennych i przynosi wiele nowych ustaleń. Z kolei

Krzysztof Rutkowski podał do druku nie publikowany dotąd w całości list Ludwika Królikowskiego do Mickiewicza w sprawie utworzenia „Zakonu dzieci polskich”, który chronologicznie poprzedzał podobne projekty wysuwane przez innych emigrantów. Janusz Pezda opublikował dwie nieznane dotąd, różniące się szczegółami, wersje relacji Ildefonsa Kosiłowskiego o śmierci A. Mickiewicza. Marek P. Prokop podał do druku 23 nie publikowane dotąd listy Joachima Lelwela do Seweryna Gałęzowskiego ze zbiorów Biblioteki Polskiej (jest to początek szerzej zamierzonej edycji ineditów wybitnego historyka). Ponadto w tomie zamieszczono blisko siedemdziesięciostronicowe uzupełnienia i sprostowania biograficzne Janusza Pezdy do książki Barbary Konarskiej „Polskie drogi emigracyjne. Emigranci polscy na studiach we Francji 1832—1848” (Warszawa 1986), a także cz. I „Katalogu archiwum Gierszyńskich ze zbioru THL” opracowaną przez Elżbietę Morawską i opatrzoną wstępem przez M. P. Prokopa (obejmuje ona papiery Henryka Gierszyńskiego). W XX wiek wkracza przyczynek Danuty Płygawko wyjaśniający na podstawie przechowywanego w Bibliotece Polskiej Archiwum Kazimierza Woźnickiego (kierownika utworzonej w 1907 r. w Paryżu Polskiej Agencji Prasowej) genezę przechowywanego obecnie w krakowskiej Bibliotece Czartoryskich „Adresu Dzieci Irlandzkich” do dzieci wielkopolskich z okazji strajków szkolnych w początku stulecia. Zgodnie bowiem z przyjętą formułą publikowane materiały i opracowania oparte są w całości lub w części na zbiorach Biblioteki bądź też do jej dziejów się odnoszą. Zawartość tomu dopełniają bieżące materiały Towarzystwa Historyczno-Literackiego, lista jego członków w latach 1968—1990 oraz indeks osobowy.

Zbiory placówki na Wyspie Św. Ludwika nie ograniczają się do materiałów XIX-wiecznych. W ciągu bieżącego stulecia napłynęło tam wiele bardzo interesujących spuścizn z emigracji, toteż omawiane wydawnictwo, jeżeli tylko będzie kontynuowane, ma szansę znaleźć znacznie szerszy krąg odbiorców — miłośników historii najnowszej i współczesnej.

Ł.K.

„Przegląd Wschodni” r. I, 1991, zeszyt 1, s. 226.

Polska nauka historyczna przechodzi w ostatnich latach wyraźny kryzys. Ukazuje się coraz mniej książek naukowych *sensu stricto*. Nad licznymi czasopismami zawisła groźba likwidacji. Można mieć nadzieję, że jest to tylko okres przejściowy. W miejsce wydawnictw „tradycyjnych” powstają nowe, które zapowiadają realizację ambicji naukowych polskich historyków. Jedną z oznak „nowych czasów” jest pierwszy numer kwartalnika „Przegląd Wschodni”. Zdaje się on zapowiadać przedsięwzięcie znaczące, mogące liczyć na poparcie i historyków, i czytelników.

Do tej pory wśród czasopism historycznych przeważały takie, które poświęcone były wszystkiemu lub prawie wszystkiemu aspektom dziejów. W każdym numerze znaleźć można było artykuły poświęcone prawie wszystkim epokom i wielu obszarom geograficznym. Dziś coraz trudniej wysupłać kilkanaście czy nawet kilkadziesiąt tysięcy złotych, aby kupić numer pisma, w którym interesuje nas tylko jeden artykuł. Lepsza przyszłość rysuje się przed czasopismami poświęconymi jasno skonkretyzowanemu zjawiskom historycznym, obszarom geograficznym czy epokom. Takim właśnie wydawnictwem będzie „Przegląd Wschodni”, „poświęcony historii i współczesności Polaków na Wschodzie i ich związków z innymi narodami tego rejonu”. Redaktorzy konkretyzują, że „pojęcie »na Wschodzie« odnosi się do obszaru sięgającego od obecnej granicy wschodniej Rzeczy-